

עמק השבוע

גליון סב

שנה ב

פרשת אמור תשפ"ה והימים שאחריה

עיונים וביאורים במהות הימים בשבוע הבא
מאת הרב ג'ר' ראובן מלך שווארץ שליט"א
מחבר סדרת הספרים גית ראובן, עמקי ראובן, מנחת ראובן ומעיינות ראובן

הנה בהאי שתא המיוחדת (שיש בו פורים משולש וערב פסח שחל להיות בשבת) ל"ג בעומר חל בערב שבת. והנה לפ"ז בעצם אין לל"ג בעומר להיות חלק מן האי גליון, דהגליון מיירי בשבת פרשת אמור והימים שלאחריה, ולא בערב שבת שלפניה, אבל אפילו הכי לא נמנית מלכתוב הכא ענין מענייני ל"ג בעומר המיוחד להאי שתא מחמת ייחודו, ובפרט שהרי האי ענין מישך שייך לשבת קודש וכאשר יתבאר בעז"ה.

ל"ג בעומר "יום טוב" שניתוסף אחרי חורבן ביהמ"ק

אצל מתו אבל מ"מ לענין קיום האבילות אפשר לקיימה גם בימים שלא מתו בהם כיון דחשיב זמן שמתו בו והוא לכו"ע מפסח ועל עצרת ויעו' בתשו' הרי"ף סי' קכ"ז דשטר שכתוב בו זמנו אחר פסח מחלקין הימים שבין פסח לעצרת ובחציון הוא זמנו על דרך תלתא יומי אחר שבתא הן והרי כמוש"כ דרך עצרת קובע זמן שבין פסח לעצרת ולא ימים אחרים לא שבת ולא ל"ג בעומר. עכ"ל.

הנה חזינו דהמאירי הוסיף ענין שלא הוזכר בדברי ר"א מן ההר, ד"נוהגים מותרין כך שלא להתענות בל"ג בעומר". ועיין ברמ"א באו"ח סי' תצ"ג דאיתא וז"ל במדינות אלו וכו' מסתפרין ביום ל"ג ומרבים בו קצת שמחה ואין אומרים בו תחנון. עכ"ל. הרי מבואר דאין אומרים תחנון בל"ג בעומר, וכ"ה גם ברמ"א באו"ח סי' קל"א. ועיין בש"ך ביו"ד סי' רט"ו ס"ק י"א דמבואר דבימים שאין אומרים תחנון אין מתענים, וא"כ גם ברמ"א מבואר דאין מתענים בל"ג בעומר. ועי' גם במשנה ברורה בסי' תקס"ח ס"ק ל"ז ובסי' תקע"ג ס"ק ז' דמבואר דאין מתענים בל"ג בעומר.

הנה כיון דאין מתענים בל"ג בעומר, נמצא דל"ג בעומר הוא דומה להימים טובים דמגילת תענית, דזה היה הדין הנוהג באותם ימים טובים, דלא להתענות בהוין.

הנה עיין במס' ר"ה דף יח ע"ב דאיתא איתמר רב ורבי חנינא אמרי בטלה מגילת תענית וכו' דתניא הימים האלו הכתובין במגילת תענית וכו' בזמן שביית המקדש קיים אסורין מפני ששמחה היא להם אין בית המקדש קיים מותרין מפני שאכלו הוא להם. והנה מבואר בלשון הברייתא דהביטול דמגילת תענית תלוי בחורבן בית המקדש. והנה עיי"ש לעיל בסוגיא דמבואר ד"קמייטא בטול אחרנייתא מוסיפין? והנה כיון דמבואר בברייתא כנ"ל דזמן הביטול הוא בזמן חורבן ביהמ"ק א"כ נמצא דהכלל "קמייטא בטול אחרנייתא מוסיפין" הוא דאחרי חורבן ביהמ"ק אי אפשר להוסיף עוד ימים טובים. הנה לפ"ז יש לתמוה לכאורה, דאין הוסיפו היו"ט דל"ג בעומר כשפסקו תלמידי ר"ע למות, הא גם כלפיו יש לטעון קמייטא בטול אחרנייתא מוסיפין.

הנה עיין בפרי חדש בסימן תצ"ו שהזכיר הטענה ד"קמייטא בטול אחרנייתא מוסיפין", אבל עיי"ש בסימן תצ"ג דאיתא לגבי ל"ג בעומר וז"ל ומיהו

שמתו מפסח על ל"ג בעומר, ובעיקר זמן מיתתן הזמן הוא מפסח ועל עצרת דתחלת הזמן הוא מרגל דפסח וכל לגבי זמן דרגל הזמן שלאחריו הוא רגל בעצרת ורק דימי מיתתן בזמן זה דמפסח ועל עצרת היה מפסח ועד ל"ג בעומר ומפסח ועד עצרת חשיב הזמן למיתתן, וכ"ה בשו"ע גופא שם נוהגים שלא לישא אשה בין פסח לעצרת עד ל"ג בעומר מפני שבאותו זמן מתו תלמידי ר"ע ואם עד ל"ג בעומר למה אמר בין פסח לעצרת, ויעיין בב' הגר"א שם דנקט לה עד עצרת משום הגמרא ביבמות והרי דתרת' איתנייהו מתו באותו זמן שבין פסח לעצרת ולפיכך נהגו שלא לישא אשה בזמן הזה אלא שאין נושאין בזמן הזה עד ל"ג בעומר כיון דמשם פסקו למות, ואשר על כן יש לחלק ביניהן, שהרי מבואר בטור דמנהג נישואין ומנהג תספורת תרי מנהגים נינהו זה בכל המקומות וזה ביש מקומות ובר"צ גיאות לא הביא מנהג לתספורת כלל ויש לחלק בהו, דמנהג דנישואין תלוי מזמן מיתתן וזה מפסח ועל עצרת ומנהג דתספורת קבעו לימי מיתתן ממש, וגם הבי' לא הקשה מ"ש מתספורת ולא הקשה אלא מסברא דכיון דפסקו מלמות למה לא ישאו וכדבריו פסק בשו"ע, ובמ"ב הביא מא"ר לחלק בין נישואין לתספורת לענין ליל ל"ג דתספורת מותר כיון שאינו יום תחנון ובנישואין אסור עד לאחר משום מקצת היום ככולו והרי דלענין תספורת לא נאמרו דין מנין ימים דל"ג ותליא בימי תחנון ונראה עוד דחלוקין הן בעיקר תקנתן ומנהגן, דנישואין משום מנהג אבילות שלא להרבות שמחה הוא כדאי' בטור ותספורת משום ניהוג אבילות הוא ואין בתספורת משום מעשה שמחה, וכ"ה מוכרח עיקר החילוק בין עיקר זמן מיתתן לבין ימי מיתתן בתוך הזמן הזה דהרי פליגי השו"ע והרמ"א בזמן המנהג דל"ג ימים דהשו"ע כתב דמנהג האבילות הוא עד ל"ג בעומר שפסקו מלמות והרמ"א הביא לתרת' מנהגים עד ל"ג בעומר ומר"ח אייר עד שבועות ובין לפי המדרש דפסקו למות בל"ג בעומר ובין לפי תוס' שלא מתו בימים שאין בהם תחנון מ"מ איך מקיימים ימי אבילות מר"ח אייר עד עצרת ובימים שלא מתו בהם כלל ומוכרח כמוש"כ דלכו"ע זמן מיתתן הוא מפסח ועד עצרת ועל כן הוי זמן הזה זמן לקיום מנהג האבילות וימי מיתתן בל"ג ימים קובע רק לחיוב מנין ימי אבילות דל"ג ימים כימים

עיין במס' יבמות דף סב ע"ב דאיתא ר"ע אומר למד תורה בילדותו ללמוד תורה בזקנותו היו לו תלמידים בילדותו יהיו לו תלמידים בזקנותו שנאמר בבקר זרע את זרעך וגו' אמרו שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא מגבת עד אנטיפרס וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה והיה העולם שמם עד שבא ר"ע אצל רבותינו שבדרום ושנאה להם ר"מ ור' יהודה ור' יוסי ורבי שמעון ורבי אלעזר בן שמעון והם הם העמידו תורה אותה שעה תנא כולם מתו מפסח ועד עצרת אמר רב חמא בר אבא ואיתימא ר' חייא בר אבין כולם מתו מיתה רעה מאי היא א"ר נחמן אסכרה. והנה בפשוטו משמע בהאי סוגיא שהתלמידי ר"ע מתו מפסח עד עצרת. אבל עיי"ש בחי' ר"א מן ההר דאיתא וז"ל וכולן מתו, ובמדרש מפסח ועד ל"ג בעומר, ומפני זה נהגו שאין נושאין נשים מפסח עד ל"ג בעומר. עכ"ל. ועיי"ש במאירי דאיתא וז"ל תלמידים אלו הוזכר כאן שכלם מתו מפסח ועד עצרת וקבלה ביד הגאונים שביים ל"ג בעומר פסקה המיתה ונוהגים מתוך כך שלא להתענות בו. עכ"ל. [והנה לכאורה משמע בדברי הר"א מן ההר דלית בזה מחלוקת בין הגמ' והמדרש, ועכ"פ כן נראה להדיא מדברי המאירי הנ"ל. וא"כ נמצא דגם להגמ' י"ל דפסקו מלמות בל"ג בעומר. אבל א"כ צ"ב, למה מבואר בסוגיא שמתו "מפסח עד עצרת". ולכאורה יש ליישב זה ע"פ מה שראיתי בספר קונטרס הביאורים להגרמ"ש ז"ל חלק מועד וז"ל הטור כתב בסימן תצ"ג נהגו בכל המקומות לא לישא אשה מפסח על עצרת שבהם מתו תלמידי רבי עקיבא וכו' ויש מקומות שנהגו שלא להסתפר ונהגו במקומות להסתפר מל"ג בעומר ואילך כי משם פסקו מלמות וכתב בב' ולפ"ז גם לישא מותר דכיון דפסקו מלמות למה לא ישאו וכבר עמד בב"ח דמלשון הטור לא נראה כן, וכן נראה ודאי שהרי לשון הטור הוא מלשון הר"צ גיאות והר"צ גיאות לא הביא כלל המנהגים לענין תספורת וכתב שהמנהג שלא לישא מפסח ועל עצרת, ולפ"ז צ"ע קושיית הב"י דלמה לא ישאו כיון דפסקו למות, האומנם דלשי' זאת דפסקו מלמות בל"ג בעומר צ"ע הא דיבמות ס"ב ב' דמתו מפסח עד עצרת, והפשוט בזה דזהו ודאי דזמן מיתתן חשיב להו מפסח על עצרת, ול"ג בעומר אינו חשוב לקבוע זמן לעצמו

הנה בין אם קשה מהכלל ד"קמייא בטול אחריניא מוסיפין" ובין אם לא קשה מכלל זה, למעשה ל"ג בעומר הוא באמת היום המיוחד היחיד בשנה דיחודו נתחדש אחרי חורבן ביהמ"ק.

למה סובר דאין קושיא זו קשה על ל"ג בעומר. ועכ"פ אפשר דמבואר שיש בזה איזה סיבה למה קושיא זו לא קשה על ל"ג בעומר. אולם ראיתי שיש מן האחרונים שכן עמד בזה לגבי ל"ג בעומר, עי' בשו"ת חת"ס באו"ח סי' קס"ג וסי' קצ"א.

יש לדקדק בשמחה זו למה ואי משום שפסקו מלמות מה בכך הרי לא נשאר אחד מהם וכולם מתו ומה טיבה של שמחה זו וכו'. עכ"ל. הרי דהפרי"ח תמה על השמחה דל"ג בעומר ד"שמחה זו למה", אבל לא הקשה הקושיא דאחריניא מוסיפין. וצע"ע

האם יש "סעודה" בל"ג בעומר

אלו. והנה לכאורה לא שמענו שיש שום ענין להרבות בסעודה או באכילה בכל הני ימים בניסן סיון ותשרי. ולכאורה מבואר בזה, דזה שהיום הוא אסור בתענית אינו מקור להרבות בו בסעודה או באכילה. וא"כ יש ללמוד מזה לל"ג בעומר, דזה שהיום הוא אסור בתענית אינו סיבה להרבות בו בסעודה או באכילה. ועי' בביאור הגר"א לשו"ע בסי' תרכ"ד דאיתא וז"ל (אין אומרים תחינות ולא צדקתך מיו"ט עד סוכות) משום דהוה יום טוב כמו יוה"כ פ' במקצת כמו שכתוב במדרש על פסוק ולקחתם לכם ביום הראשון כו' מכאן ואילך כו' והם ימי חנוכה הבית. עכ"ל. הרי מבואר דגם הימים שבין יוה"כ פ' לסוכות נקראו "יום טוב", ואפ"ל לית בהו ענין להרבות בסעודה, ומבואר דהשם "יום טוב" מורה על איסור תענית, אבל אינו מורה על ענין לעשות סעודה. אבל אפשר שיש אופן לדחות האי ראי' מימי ניסן סיון ותשרי.

הנה יש לצדד בדבכל יום שיש ענין להרבות בסעודה אין זה מחמת ענין כללי משום שהוא "יום האסור בתענית", אלא י"ל דבכל יום שיש ענין להרבות בסעודה הוא משום סיבה מיוחדת השייכת לאותו יום. דהנה באסרו חג כתיב "אסרו חג בעבותים", וא"כ הסעודה שאוכלים בו היא "סעודת אסרו חג", ובט"ו בשבט יש אוכל מיוחד שעליו מסובב היו"ט, דהיינו פירות האילן, וא"כ כשאוכלים סעודה בט"ו בשבט ע"פ פירות האילן היא "סעודת ט"ו בשבט", ובפסח שני יש אוכל מיוחד שעליו מסובב היו"ט, דהיינו המצה שהיא זכר להקרבת פסח, וא"כ כשאוכלים סעודה בפסח שני עם מצה היא "סעודת פסח שני". וא"כ יש לדון לגבי ל"ג בעומר, האם יש בו ענין פרטי השייך לאותו יום לעשות סעודה. והנה יש לדון שיש באמת כמה סיבות שמחמתם יש ענין מיוחד "לאכול" בל"ג בעומר.

דהנה העירוינו דמבואר בכתבי האריז"ל דהא דפסקו למות בל"ג בעומר מרומז בהפסוקים בסוף פ' ויצא דכתיב "ויאמרו לבן ליעקב הנה הגל הזה והנה המצבה אשר יריתי ביני ובינך, עד הגל הזה ועדה המצבה אם אני לא אעבר אליך את הגל הזה ואם אתה לא תעבר אלי את הגל הזה ואת המצבה הזאת לרעה". והנה עיי"ש בפסוקים דכתיב "ויאמרו יעקב לאחיו לקטו אבנים ויקחו אבנים ויעשו גל ויאכלו שם על הגל וגו' ויזבח יעקב זבח בהר ויקרא לאחיו לאכל לחם ויאכלו לחם וילינו בהר". הרי דאכלו שם על הגל. ולכאורה יש מכאן רמז לסעודת ל"ג בעומר. אלא דצ"ב דמהו תוכן הענין של אותה אכילה שאכלו על הגל, דעיי"ז נוכל להבין תוכן הענין דהסעודת ל"ג בעומר. וצע"ע בזה.

עוד י"ל שיש סיבה לסעודה בל"ג בעומר ע"פ המבואר בריטב"א בסוף תענית שיש סיבה לסעודה השייכת לט"ו באב משום ש"כלו מתי מדבר". והנה עיי' בביאור הגר"א לשו"ע באו"ח סי' תצ"ג שמשביר דהמקור להשמחה בל"ג בעומר, שהוא משום ש"פסקו למות", הוא מהשמחה דט"ו באב משום

דוקא בימים שהוזכרו במגילת תענית, דהני נקראו "יום טוב", (ונקראו "ימי שמחה") אבל ל"ג בעומר לא הוזכר במגילת תענית, ולא נקרא "יום טוב" בחז"ל, וא"כ אפשר שרק יש בזה איסור תענית גרידא. [עי' במהרש"א על מועד קטן דף כח ע"א דאיתא וז"ל אנו מדקדקים לעשות יום טוב קצת בל"ג בעומר. עכ"ל. וכן ראיתי בהרבה ספרים שהביאו מסידור היעב"ץ בזה"ל מנהג פשוט שעושים ל"ג בעומר יום טוב מדבריהם ומורים בו שמחה. עכ"ל.] עיי' ברמ"א באו"ח סי' תר"ע דאיתא לגבי חנוכה וז"ל יש אומרים שיש קצת מצוה ברובי הסעודות משום דבאותן הימים היה חנוכה המזבח, ונוהגין לומר זמירות ושבתות בסעודות שמורים בהם ואז הוי סעודת מצוה. עכ"ל. הרי דלמעשה נוהגים לומר שירות ותשבחות ורק אז הוי הסעודות בחנוכה או סעודות מצוה, והא שיש איסור תענית בחנוכה או זה שחנוכה הוזכרה במגילת תענית לא סגי להחשיב הסעודות לסעודת מצוה. ולפ"ז לכאורה יש ראי' דאין "מצוה קצת" להרבות בסעודה בימים הכתובים במגילת תענית, דאם יש מצוה קצת להרבות בסעודה בימים הכתובים במגילת תענית, למה הוצרך הרמ"א לשירות ותשבחות לעשות הסעודות בחנוכה לסעודות מצוה, הא תיפול שימי חנוכה הם ימים הכתובים במגילת תענית, אלא לכאורה חזינו למסקנא דלית בזה מצוה קצת, ואינה סעודת מצוה כלל. ועי' ב"ש במס' ב"ק פ"ז אות ל"ז דאיתא וז"ל ואותן סעודות שעושים בימי חנוכה נראה שהם סעודות מצוה וכו' כדברי הרמב"ם (הלכות חנוכה פ"ג ה"ג) שהן ימי שמחה והלל וכו', ועוד נ"ל דקל וחומר הוא דהא לא גרע מבי ישוע הבן דע"כ סעודות מצוה ניהו מדאזיל רב להתם והיינו טעמא מאחר שהוא לפרסם מצוה או הנס כדי ליתן שבח והודיה למקום נקרא מצוה ק"ו ימי חנוכה, דניתנו לשבח והודיה, ולפרסם בהן הנס. עכ"ל. ועי' במ"ב בסי' תר"ע ס"ק ט' דאיתא וז"ל וכתב הרש"ל שכל שעושה כדי ליתן שבח למקום או לפרסם הנס או המצוה הכל סעודת מצוה. עכ"ל. הרי דרק מהני טעמי הוי סעודת מצוה, ולא משום שיש איסור תענית. אבל אפשר דיש לומר דגם בל"ג בעומר הסעודה היא "כדי ליתן שבח למקום" על העניינים (הנשגבים) השייכים לשמחת היום. ולפ"ז י"ל דהסעודה שפיר הוי דומה להסעודה בחנוכה. ועכ"פ לפ"ז אפשר דגם בל"ג בעומר "שירות ותשבחות" הנוגעות לעניינא דיומא יכולות לעשות הסעודה לסעודת מצוה דומיא דחנוכה, דהא גם בל"ג בעומר יש סיבות הקשורות ליום לומר עליהם שירות ותשבחות.

הנה לכאורה יש ראי' דהאיסור תענית בל"ג בעומר אינו מורה שיש ענין מיוחד לאכול ולעשות סעודה. דראינו דמבואר בהרבה מקורות שבכל יום שאין אומרים תחנון אין מתענים. והנה לפ"ז כיון דאין אומרים תחנון בניסן ובין יוה"כ פ' לסוכות ומר"ח סיון עד אחרי שבועות, לכן גם אין מתענים בימים

הנה ראינו שיש איסור להתענות בל"ג בעומר. והנה יל"ע אי רק יש בל"ג בעומר "איסור תענית גרידא", או אם יש בזה גם מצוה או עכ"פ ענין מיוחד לאכול ולעשות סעודה ולהרבות בה בל"ג בעומר. ועד"ז יל"ע אי סעודה בל"ג בעומר חשיב "סעודת מצוה". הנה אפשר דל"ל דהאיסור תענית מורה דהוי "יום טוב" ויום שיש בו שמחה, וי"ל דלכך יש בזה ענין להרבות באכילה ובסעודה. והיינו דהחיוב גמור הוא רק לאכול (או לשנות) משוה, ולא להתענות, אבל כל מה שמוסיף בסעודה אינה סתם אכילה בעלמא, אלא זהו אכילה השייכת להיום טוב ולהשמחה. ועי' ב"מגילת תענית" דמבואר הרבה פעמים שחז"ל קראו להימים האסורים בתענית בשם "יום טוב". וי"ל כנ"ל, דמהא דהביטוי להימים האסורים בתענית הוא "יום טוב" מבואר דשפיר יש ענין בזה להרבות באכילה ובסעודה, דכל מה שמוסיף בסעודה אינה סתם אכילה בעלמא, אלא זהו אכילה השייכת להיום טוב. ועי' בפרי חדש על או"ח סימן תצ"ז דיני איסור והיתר אות י"ד, ובשו"ת חתם סופר חלק או"ח תשובה קצ"א, ובשד"י חמד ח"ט מערכת י"ד כלל נ"ג, ובמ"ב בסי' תרפ"ו ס"ק ח' ובסי' תרצ"ז ס"ק ב'. והנה יעו"ש דכל דברי הפר"ח והחת"ס הם מבוססים על דיני מגילת תענית, וא"כ משמע דהסוג ימים טובים המדוברים שם, דהיינו יו"ט שעושים מחמת ניסים פרטיים, הם דומים להימים טובים דמגילת תענית, ואפ"ה מבואר בכל דברי הפר"ח והחת"ס ובדברי המשנה ברורה בסי' תרצ"ז דהנידון בזה הוא אם ה"סעודה" הוי סעודת מצוה או סעודת רשות, וא"כ לכאורה מבואר דבימים טובים דמגילת תענית שיש מושג ד"סעודה".

ועיי' במס' ר"ה שם דמבואר דבימים הכתובים במגילת תענית יש ענין "ששון ושמחה", אף שעיקר דינם הוא איסור תענית, ומשמע כנ"ל דאיסור תענית בא בהדי ענין שמחה ולא רק איסור. וי"ל כנ"ל שכיון שיש ענין שמחה, כל מה שמרבה בשמחה הוי ריבוי בהאי ענין.

[עי' בתוספות במס' תענית דף יח ע"ב דאיתא וז"ל דאי אחנוכה ואפורים אינו יכול להתענות דיום משתה ושמחה כתיב. עכ"ל. הרי משמע בתוס' דיש איזה מקום דכתיב "משתה ושמחה" לגבי חנוכה, דומיא דפורים, וכ"ה בראב"ה בסי' קל"א. וצע"מ מהו המקור לזה. ולכא"ז צ"ל דהמקור הוא ממגילת תענית, שזהו המקום היחיד שחנוכה הוזכר, ומה שכתבו דכתיב "משתה ושמחה" בחנוכה היינו ע"פ הכתוב במגילת תענית. ולפ"ז מבואר דכשיש איסור תענית יש ענין "משתה ושמחה", וא"כ בודאי יש ענין להרבות בסעודה. אבל צע"ע במקור זה, דלמעשה לא קתני המילים "משתה ושמחה" במגילת תענית, וא"כ אפשר דזהו סתם בדברי הראשונים הנ"ל לומר שכיוונו למגילת תענית. וצע"ע.]

הנה עכ"פ יש לומר דלית מכל זה ראי' שגם בל"ג בעומר יש ענין להרבות בסעודה, דל"ל דכל זה הוא

שפסקו המתי מדבר למות. וא"כ אם חזינו בריטב"א שיש סעודה מחמת כל מותי מדבר, י"ל שהוא הדין שיש סעודה מחמת פסקו תלמידי ר"ע למות. עוד י"ל דאף אם מצד הא דפסקו תלמידי ר"ע מלמות דלית בזה סיבה לעשות סעודה, אבל י"ל שיש ענין לעשות סעודה משום ההילולא דרשב"י. ויש להוסיף דמבואר בהרבה ספרים דההילולא דרשב"י אינו סיבה לשמחה רק משום עצם ההילולא, אלא הוא משום שייכות מיוחדת ל"סודות התורה" שנתגלו ע"י הרשב"י. ולפ"ז יש עוד סיבה לסעודה בל"ג בעומר, דהא מבואר במס' פסחים דף ס"ח ובהרבה מקורות אחרות ד"קבלת התורה" היא סיבה מיוחדת לאכילה וסעודה, וכיון שהיתה בל"ג בעומר תוספת גילוי וענין דקבלת התורה יש בזה תוספת ענין לעשות סעודה.

הנה יש להוסיף בזה, דע"י בשו"ע או"ח ס' תכ"ח ס"א דאיתא וז"ל לעולם ביום שיהיה פורים יהיה ל"ג לעומר וסימן פל"ג. עכ"ל. ומבואר שיש איזה קשר מסויים בין פורים לל"ג בעומר. (וי"ל דהני ימים לבד הן ימים טובים שניתוספו בגלות, דפורים ניתוסף במצב דחורבן בית ראשון, ול"ג בעומר ניתוסף במצב דחורבן בית שני).

ועיין בספר דרך ה' לרמח"ל ח"ד פ"ח במוצות הזמנים דמבואר ש' דברים נכללו במהותו של היום דפורים, חדא, ההצלה מהמן, ועי' במס' מגילה דף יד ע"א שזה הוגדר "ממיתה לחיים", ושנית סוג מיוחד ד"תוספת בקבלת התורה". ויראה להמתבונן של דהו ממש ה' דברים הנ"ל שנכללו במהותו של היום דל"ג בעומר, פסקו תלמידי ר"ע מלמות, דהיינו מצב ד"מיתה לחיים", והענין ד"הילולא דר"ש שמעון בר יוחאי", שהוא סוג מיוחד ד"תוספת בקבלת התורה". ובאופן שמהותו של יום הפורים ומהותו של יום ל"ג בעומר הם באמת קשורים זל"ז. ודוקא בהני ב' ימים הוא שיש הני ב' דברים, ולא מצינו יום אחר בשנה שחוגגים חגיגת ממיתה לחיים ו"תוספת בקבלת התורה", רק בפורים ובל"ג בעומר. [אולם יש להעיר שיש חילוק גדול בין הני ב' ימים, דהנה בפורים ההצלה "ממיתה לחיים" היתה נוגעת לכל כלל ישראל, אבל בל"ג בעומר "ממיתה לחיים" רק היה נוגע לתלמידי ר"ע. וכ"ה לענין ה"תוספת בקבלת התורה", דבפורים האי תוספת נוגעת לכל כלל ישראל, אבל בל"ג בעומר ה"תוספת בקבלת התורה" רק נוגעת לתלמידי ר"ע, דהיינו רשב"י וחביריו והאוחזים במידתם שהם תלמידי ר"ע. וצ"ע ביסוד הדברים. אבל הא מיהא לפ"ז מובן למה בפורים הכל נקבע לחיוב, משא"כ בל"ג בעומר.] הנה לפ"ז י"ל דכמו דבפורים הסיבות לקביעות מהות היום הם סוג סיבות שגרמו דפורים נקבע בעיקרו ל"משתה ושמחה", הוא הדין דבל"ג בעומר י"ל דהסיבות לקביעות מהות היום הם סוג סיבות שגרמו דל"ג בעומר נקבע למשתה ושמחה. וא"כ שפיר יש ענין לעשות סעודה בל"ג בעומר.

ולפ"ז נמצא דב' הסיבות לקביעות מהות היום, פסיקת מיתת תלמידי ר"ע וההילולא דרשב"י, הן סיבות להסעודה בל"ג בעומר.

הנה אפשר שיש מקור לסעודה בל"ג בעומר מעצם דברי הרמ"א בס' תצ"ג, דיעו"ש דאיתא וז"ל ובמדינות אלו אין נוהגין כדבריו, אלא מסתפרין ביום ל"ג ומרבים בו קצת שמחה ואין אומרים בו תחנון. עכ"ל. ומהא שכתב ד"מרבים בו קצת בשמחה" אפשר שיש מקור שיש ענין להרבות בו בסעודה. דל"ל דהיא דכתיב דהיום הוא "יום טוב"

או "יום שמחה" אז רק יש איסור הספד ותענית, דרך הני הו סתירה ל"יום שמחה", אבל אם כתיב שהענין הוא שהגברא ירבה בשמחה, אז י"ל דהענין הוא לעשות איזה דבר לתוספת שמחה, וי"ל דסעודה היא דבר שעושים לתוספת שמחה. אבל יש להעיר בזה, דבשאר המקומות שרמ"א כתב "להרבות קצת" בימים מיוחדים הוא הזכיר להדיא הענין דאכילה, דע"י באו"ח סימן תכ"ט דאיתא ברמ"א וז"ל נוהגין להרבות קצת באכילה ושתיה ביום אחר החג והוא אסרו חג. עכ"ל. וראינו דבס' תר"ע דאיתא לגבי חנוכה וז"ל וי"א שיש קצת מצוה בריבוי הסעודות משום דבאותן הימים היה חנוכה המזבח. עכ"ל. ועי"ש בסימן תרצ"ה ס"א דאיתא וז"ל גם בלילה ישמח וירבה קצת בסעודה. עכ"ל. ועי"ש בסעיף ב' דאיתא וז"ל וחייב במשתה ושמחה קצת בשני ימים, י"ד וט"ו, וכן נהגו. עכ"ל. ועי' בסימן תרצ"ז דאיתא וז"ל י"א שחייב להרבות במשתה ושמחה ב"ד שבאדר ראשון ואין נוהגין כן. מ"מ ירבה קצת בסעודה כדי לצאת ידי המחמירים. עכ"ל. ורק בל"ג בעומר לבד הרמ"א כתב להרבות בשמחה קצת, ולא הזכיר איזה ענין דאכילה. וא"כ אפשר דמדוייק להיפך, דלית בזה עניינא דסעודה.

אבל עי"ש בדרכי משה דאיתא וז"ל והמהנה פשוט הוא להסתפר ביום ל"ג ומרבין בו משתה ושמחה קצת. עכ"ל.

הנה לכאורה יש מקורות שקדמונים עשו סעודה בל"ג בעומר. דעיי' בשו"ת מהרי"ל החדשות סימן ק"ד שנשאל ע"ד אחד שנדר בעת צרה שלא לאכול חוץ לביתו והתירו לו לאכול בסעודת מצוה ושאל את המהרי"ל איזה קרוי סעודת מצוה והשיב לו בזה"ל וסעודת מצוה הוי ברית מילה ופדיון הבן וסיום מסכתא וכל היכא דנהנה מסעודת ת"ח כאילו נהנה מזיו השכינה כמו שדרשו רב' ז"ל מסעודת יתרו הילכך ל"ג בעומר נמי סעודת מצוה הוי, ובנשואין יש קצת להקל דאין אנו כ"כ ת"ח דליהוי בת ת"ח לע"ה, אך לפעמים בת כהן לע"ה צ"ע, מ"מ רוב פעמים אין ע"ה גמור וכו'. עכ"ל. הרי מבואר שעשו סעודה בל"ג בעומר, ועוד מבואר דהאי סעודה היא סעודת מצוה. אולם יל"ע בזה, דע"י במהרי"ל בהלכות סעודה דאיתא וז"ל כשהיו הבחורים אוכלים אצלו לסיום שעשה בכל שנה בחול המועד דסוכות לשני מסכתות שלמדו בקיץ וכן בח"ה דפסח לשני מסכתות שלמדו בחורף או בל"ג בעומר והיה הרב בוצע והגיע לאחד המסובין על השלחן השני לחלק ג"כ לחבריו והוא חלק לחבריו שאצלו ואם לא הספיק לכולן שאל מן החתיכה האחרת אם נשאר כי היא עיקר הבציעה ולא נטל מן הלחם שנשאר שם בידו שבצע ממנו בציעת המוציא. עכ"ל. ואפשר דמבואר דהסעודה בל"ג בעומר היתה סעודת סיום ולא סעודה לל"ג בעומר גרידא. אבל יל"ע בזה דהא עשו הסיומים בחול המועד, וא"כ אפשר דל"ג בעומר שהוזכר הוא עוד פעם שעשו סעודה גרידא ולא משום סיום. וצ"ע בכונת המהרי"ל.

עכ"פ עי' בלקט יושר בעמ' צ"ז דאיתא וז"ל זכרתי שפעם אחד היה מאריך על הישיבה ל"ג בעומר ועל הסעודה ולא היו מספרים הוא ובני הישיבה עד שבועות, וכמדומה לי שאמר הטעם כיון שעבר רוב היום והסעודה למה נספר, כתב מהר"ר משה מהאל צ"ו על מאן דמית ליה אמו בל"ג בעומר דע כי ידעתי דדודי ז"ל שאני זוכר את חייו היה לו יומא דשתא בל"ג שנפטרה בו זקנית ז"ל ואכל בכל ל"ג בעומר עם גיסו מהר"ר

אברהם קלוזנר ז"ל בסעודתו עם הבחורים וסימן לדבר שהיי' קצבתו שפרע זהב לסיוע הבחורים העניים שלא פרעו וכו'. עכ"ל. הרי מבואר להדיא דבעל התרומות הדשן עשה סעודה בל"ג בעומר. הנה הפוסקים הביאו הא דאיתא בשער הכוונות דרושי הפסח וז"ל והה"ר יונתן שאג"ש העיד לי שבשנה הא' קודם שהלכתי אני אצלו ללמוד עם מו"ל שהוליך את בנו הקטן שם עם כל אנשי ביתו ושם גילחו את ראשו כמנהג הידוע ועשה שם יום משתה ושמחה. עכ"ל. הרי מבואר דהאריז"ל בעצמו עשה "משתה ושמחה" בל"ג בעומר. אבל לכאורה לית מזה ראי' כלל שהאריז"ל בעצמו סובר שיש לעשות משתה ושמחה בל"ג בעומר, דאפשר דעשה משתה ושמחה משום תגלחת בנו. אולם מהא דהשער הכוונות הביא זה בתוך הדברים הנ"ל על אכילה ושתיה ושמחה בל"ג בעומר אפשר שמשמע שידע שהאריז"ל עשה המשתה ושמחה גם משום ל"ג בעומר ולא רק משום תגלחת בנו. (ובפרט דהרי השער הכוונות סיים שם "וכתבתי כל זה להורות כי יש שורש במנהג הזה הנזכר"). אולם לית מזה מקור לעשות סעודה בל"ג בעומר כי אם במירון אצל ציון הרשב"י, דאפשר דכל מה שהוזכר בשער הכוונות שאוכלים ושותים ושמחים בל"ג בעומר הוא רק במירון שזהו המדובר שם. אבל יל"ע בזה, דהא ראינו דאחרי הדברים הנ"ל בענין התגלחת דאיתא בשער הכוונות "לג"ה העיד הה"ר אברהם הלוי כי בשנה הנז' הלך עם הוא שם והיה נזהר לומר בכל יום בברכת תשכון נחם ה' אלהינו את אבלי ציון כו' וגם בהיותו שם אמר נחם כו' ואחר שגמר העמידה א"ל מו"ל כי ראה בהקיץ את רשב"י ע"ה עומד על קברו ואמר לו אמור אל האיש הזה אברהם הלוי כי למה אומר נחם ביום שמחתנו והנה לכן הוא יהיה בנחמה בקרוב ולא יצא חדש ימים עד שמת לו בן א' וקבל עליו תנחומין", ואם כל דברי שער הכוונות רק נוגעים למירון, ולא בכל מקום, א"כ גם חומרא זו לא לומר "נחם" הוא רק במירון, אבל עיין במג"א סימן קל"א ס"ק י"ז דאיתא וז"ל מעשה באחד שנהג כל ימיו לומר נחם בבונה ירושלים ואמרו בל"ג בעומר ונענש על זה מפני שהוא יום טוב, עכ"ל, וכ"ה במג"א בס' תצ"ג ס"ק ג' וז"ל מרבים בו קצת שמחה וכתוב בכוונות שגדול אחד היה רגיל לומר נחם בכל יום ואמרו גם בל"ג ונענש. עכ"ל. ומהא דהמג"א כתב כל זה בהלכות משמע דס"ל שהוא נוגע בכל מקום, ובפרט דהרי לא הזכיר שהגדול אמר נחם במירון. נמצא דלכאורה יש ללמוד מדברי המג"א שיש מקור מהשער הכוונות לעשות סעודה בל"ג בעומר.

הנה אולי יש להגדיר הא דמבואר במקורות הנ"ל שיש ענין לעשות סעודה בל"ג בעומר באופן זה, דראינו שיש הרבה סיבות לשמוח בל"ג בעומר, וא"כ מי ששפ"ח מחמת הני טעמים, ומחמת כן עושה סעודה, אז הסעודה שייכת להיום, שהוא יום שיש בו סיבות לשמוח, ודלא כימי חול בעלמא דלית בהו סיבות השייכות להיום לשמוח, וכיון דסעודה הוי ביטוי דשמחה, א"כ הסעודה מישך שייך לשמחת היום, אבל אין חיוב לשמוח מחמת הני טעמים, ודלא כמו פסח שבועות וסוכות שיש חיוב לשמוח. וא"כ בל"ג בעומר, אם שמח בהיום ועושה סעודה שפיר חשיב "סעודת ל"ג בעומר", ואפ"ה אין שום חיוב או מצוה לעשות סעודה, דאם אינו מתבונן בהסיבות לשמוח אינו עושה שלא כדין. וא"כ אף אם אין חיוב או מצוה לעשות סעודה אפ"ה יכול להיות חפצא דסעודת מצוה.

רק מצוה בעלמא להרבות, בזה בעינן היכר כדי לצאת המצוה דאל"כ אינו עושה סעודת ר"ח. וצ"ע בזה. ויל"ע בכל זה לגבי סעודת ל"ג בעומר וכו". להיינו האם ל"ג בעומר הוא דומה לראש חודש דבעינן סעודה לשם ל"ג בעומר עם היכר שעושה לשם ל"ג בעומר כדי לקיים הענין מיוחד דסעודת ל"ג בעומר. ע"י.

הנה לפי הצד הנ"ל שיש ענין מיוחד לעשות סעודה בל"ג בעומר, יל"ע האם צריך לאכול פת בסעודה זו כדי לקיים האי ענין מיוחד. והנה עיין בשער הציון בסי' תי"ט ס"ק א' דאיתא כנ"ל וז"ל באו"ז הלכות ר"ח ומשמע דלכתחלה טוב יותר שיאכל פת לשם סעודת ר"ח וכו"כ הפר"ח ועיין בפמ"ג. עכ"ל. והנה עיין שם בפמ"ג (משבצ"ז ס"ק א') שכתב וז"ל עסי' קפ"ח במג"א (ס"ק ט') דאין חייב לאכול פת ועסי' תרצ"ה במג"א (ס"ק ט') דאין חייב בפורים ג"כ פת כ"א שאר דברים אבל הפר"ח כ"א כתב דמצות סעודה משמע פת אבל חיובא ליכא וצ"ע. עכ"ל. דהיינו הפר"ח והשעה"צ כתבו דלכתחילה יש לאכול פת, רק דחיובא ליכא, וזהו הפירוש בהא דאיתא בשו"ע מצוה להרבות בסעודת ר"ח, דהיינו מצוה לאכול פת, אבל הפמ"ג העיר בזה דמציון "סעודה" בלי פת, דהמג"א סובר דאפשר לצאת סעודת פורים בלי פת, וא"כ אפשר לקיים מצוה להרבות ב"סעודת" ר"ח אף בלי פת. ולכאורה האי נידון נוגע גם לל"ג בעומר, דמי שרוצה לקיים הענין לעשות סעודה בל"ג בעומר, לפי הפר"ח והשעה"צ הא מיהא לכתחילה יש לאכול פת, ולהפמ"ג יש צד דא"צ לאכול פת. וצ"ע בזה.

הנה כיון דהסעודה בל"ג בעומר אינה סעודת מצוה בעצם אלא היא סעודת מצוה דוקא ע"י ששמו בשמחת היום, אפשר דבעינן איזה כוונה או היכר בהסעודה עצמה שהיא סעודת ל"ג בעומר.

ואולי יש עוד סיבה להצריך בזה כוונה או היכר שהיא סעודת ל"ג בעומר ע"פ מה שנתבאר לעיל אפשרות שבהני סוג ימים טובים, דרך יש ענין לעשות סעודה כשיש לזה סיבה פרטית השייכת לאותו יום. דו"ק.

עיין בשער הציון בסי' תי"ט ס"ק א' דאיתא וז"ל באו"ז הלכות ר"ח ומשמע דלכתחלה טוב יותר שיאכל פת לשם סעודת ר"ח. עכ"ל. הרי דהוזכר הענין לאכול "לשם סעודת ראש חודש". ועי' במ"ב שם ס"ק ב' דאיתא וז"ל כתבו האחרונים דהמזדקקים נוהגים כשחל ר"ח בחול עושים מאכל אחד יותר מבכל הימים לכבוד ר"ח וכשחל בשבת עושים מאכל אחד יותר ממה שנוהגים בכל השבתות **כדי שיהיה ניכר כבוד של ר"ח**. עכ"ל. הרי דהוזכר הענין לאכול באופן שהוא ניכר שאוכל לכבוד ר"ח.

הנה מבואר מדברי המ"ב והשעה"צ דבעינן סעודה מיוחדת לר"ח, ולכן בעינן שיאכל לשם סעודת ר"ח או בעינן היכר מיוחד שהסעודה היא לר"ח. והנה בדעת המ"ב והשעה"צ היה אפשר לומר דביו"ט וחור"מ שיש חיוב גמור לאכול סעודה, בזה לא בעינן היכר מיוחד, דפשיטא שכל סעודה שאוכל היא סעודת יו"ט שזהו חלק מחובות היום, ורק בר"ח דהוי

הנה לפ"ז נמצא דאף שיש הרבה אינשי שאינם עושים "סעודה" בל"ג בעומר, אין זה ראי' דסבירא להו דלית בזה ענין מיוחד לעשות סעודה, דיל"ל דגם הם מודים דמי ששמו בשמחת היום יש לו לעשות סעודה, והם אינם עושים סעודה משום שאינם שמחים בשמחת היום. (הנה גם מטעם אחר י"ל דאף שיש הרבה אינשי שאינם עושים "סעודה" בל"ג בעומר, אין זה ראי' דסבירא להו דלית בזה ענין מיוחד לעשות סעודה, דע"י בערוה"ש באו"ח סי' תי"ט דאיתא וז"ל והתמיהא גדולה למה לא נהגו אצלנו כלל בסעודת ר"ח, וכ"ש כשחל ר"ח בשבת שאין עושין סעודה ביום א', ושמא תפסו העולם כיון דבש"ס שלנו אין זכרון לזה וכו' ומ"מ נכון לחוש לזה, אבל מה נעשה שיד הזמן קשתה עלינו, ומ"מ המהדרים מוסיפין איזה מאכל בר"ח וכן בשבת ר"ח מוסיפין תבשיל לכבוד ר"ח. עכ"ל.) הנה לפ"ז י"ל עוד דמי שאינו שמוח מחמת שמחת היום אינו יכול לעשות סעודת מצוה, דבימים כאלו כל החפצא של הסעודת מצוה היא ע"ז ששמו בשמחת היום. ושו"ר בספר אגרות דחדוותא דאיתא וז"ל יום ל"ג בעומר הוא יו"ט קצת כלשונו של המהרש"א מו"ק כ"ח א' ובשו"ת מהרי"ל החדשות סי' ק"ד איתא דסעודת ל"ג בעומר נמי סעודת מצוה הוא נראה דבמועדים דהוי מדינא שמחתם וסעודתם אינו נצרך לידע פרטי הסיבה דיו"ט ודי לו בידיעה דהוי יו"ט ומקיים בזה השמחה אבל בכה"ג דל"ג בעומר שהוא ממנהגא בהא נצרך לידע טעם וסיבת הדבר דהוי יום טוב וסעודת מצוה שבו, ועיין. עכ"ל.

סעודת ל"ג בעומר בערב שבת

הוא רק לעשות "סעודה רחבה" כלשון החפץ חיים שם, אבל ליטול ידים לחוד אינו אסור אף שהוא בעצמו אינו רגיל בה, דהאיסור הוא רק סוג סעודה דאנשים בדרך כלל אינם רגילים לאכול בימות החול. ואת"ל שהוא אסור, יל"ע האם יש היתר ליטול ידים אם הוא רגיל לעשות כן בכל ל"ג בעומר.

הנה אפילו את"ל שמותר ליטול ידים ולעשות סעודה בל"ג בעומר שחל בערב שבת, יל"ע אם זהו ההנהגה המהודרת או האם הוא יותר מהודר לא ליטול ידים משום כבוד שבת.

ונלענ"ד ע"פ כל הנ"ל דמי שבאמת שמוח בשמחת היום ומתבונן בהעניינים דפסקו תלמידי ר"ע מלמות והרשב"י ומשבח למקום בעבור הני עניינים דשפיר יש לו לעשות סעודה אפילו בל"ג בעומר שחל בערב שבת. וצ"ע בכל זה.

עושה בל"ג בעומר באופן שאסור לעשות סעודה בערב שבת לא חשיב שעשה סעודת ל"ג בעומר כלל. וא"כ ההיתר היחיד לעשות סעודת ל"ג בעומר בערב שבת הוא ההיתר דסעודת מצוה בשעתה, ויל"ע ע"פ כל הנ"ל האם יש ההיתר דסעודת מצוה בשעתה בל"ג בעומר שחל בערב שבת.

אבל אפשר שיש אופנים שיכול לעשות סעודת ל"ג בעומר באופן שאינה סעודה האסורה בערב שבת, וצ"ע בזה, אבל הא מיהא אפשר דצריך ליטול ידים ולאכול פת, ויש להסתפק בזה לגבי מי שאינו רגיל ליטול ידים בימות החול, האם הוא יכול ליטול ידים בל"ג בעומר שחל בערב שבת, דאפשר דכלפיו עצם הדבר שנוטל ידים מיקרי סעודה שאינו רגיל בה, ועדיין יצטרך להיתר דסעודת מצוה בשעתה, או אפשר דלית בזה איסור, דכל האיסור

הנה יש נפק"מ מיוחדת מכל הנתבאר בשנים שיש בהם פורים משולש וערב שבת שחל להיות בשבת, דאז ל"ג בעומר חל בערב שבת, דבשאר שנים אף אם אינו ברור אם סעודת ל"ג בעומר היא סעודת מצוה אפ"ה יכול לעשות סעודה בל"ג בעומר, דלית בזה צד קולא, אבל כשל"ג בעומר חל בערב שבת, אם אין הסעודה סעודת מצוה אז יש אופנים דליכא היתר לעשות הסעודה בערב שבת ע"פ המבואר באו"ח סי' רמ"ט.

ועיין בחוט שני ה'ל' שבת ח"א פרק ז' דאיתא וז"ל נראה שגדר סעודה ומשנה שאין רגיל בה בימות החול שאסור לעשותה תלוי גם בכמות האכילה וגם בצורת האכילה, לפיכך הקובע משתה שאינו רגיל בה בערב שבת אסור אף אם אין בה ריבוי אכילה ושתיה משום שעצם הדבר שקובע סעודה הרי הוא פגיעה בכבוד שבת. עכ"ל. הנה לפ"ז יתכן דכל שאינו

גליין זה מוקדש

לע"נ הרב אהרן זצ"ל בן יבלחט"א הרב אליהו עזריאל שליט"א

אותלחופת
עימוד שוהפן טקסט ליצירה
05276-74041
otf74041@gmail.com

הפצה מרומים וחיפון ספרים
י. בלוי
עד הבית

החלוקה הגדולה של ספרי המחבר
בתי כנסת, בתי מדרש, כוללים וישיבות, ואוצר הספרים
זכאים לקבל ספרים בחינם, וללא עלות משלוח
המלאי מוגביל! הזריז נשכר!

לפרטים ניתן לפנות למוקד ההזמנות של י. בלוי
bloy.co.il • 054-856-40-33 • bloyseforim@gmail.com
כמו"כ ניתן לרכוש את הספרים בתשלום סמלי

לפניות, הארות, ולהרשמה לקבלת הגיליון מידי שבוע במייל
ניתן לפנות בכתובת: emekhashavua@gmail.com
או להשאיר הודעה במספר: 516-581-3597 (001)
או בפקס: 1532-5326259
לתרומות והנצחות אפשר לפנות להנ"ל